

ביאורים

כל מה שברא הקב"ה בעולמו מוכרח שיהיה בו יסוד של טוב שלשמו הוא נברא. לא ייתכן שמהטוב הגמור, "טוב ה' לכל", ייצא רע מוחלט בלי שיהיה בו נקודה פנימית טובה. הנחה זו נכונה הן ביחס למאורעות פרטיים והיסטוריים, הן ביחס למעשים שאדם עושה והן ביחס למידות ומחשבות שנתונות באדם. משום כך לא יהיה נכון למחוק לחלוטין את אותן המידות המקולקלות ואותן המחשבות הרעות, אלא יש צורך ליישרן ולנתב אותן למקומן הטוב והראוי ובכך לחשוף את הטוב הגנוז שבהן.

לא רק מידות ומחשבות רעות יש לתקן ולמתקן, אלא אף מידות ומחשבות קטנות שביסודן טובות הן, אך אינן גדולות מספיק. מידות אלו, שעוצמתן חלשה והשפעתן החיובית קטנה, גם אותן יש להעצים ולהגדיל. יש לטהר את הכוונה שבהן, את המטרה שלהן, את איכותן ואת כמותן. אדם עשוי לחשוב כי עבודתו מתמקדת בתיקון הדברים הרעים ובוזה בלבד צריך להעמיק, אך לאמתו של דבר אין זה כך. התועלת האישית והכללית היוצאת מהעצמת המידות הקטנות, גדולה יותר מתיקון המידות המקולקלות, מפני שהחלפת הרע בטוב עדיין אינה מגיעה בהכרח לשורש העמוק של המידות והיא מתעסקת בעיקר בהסרת הרע. העלאת המידות הטובות למידתן הראויה בונה קומה על גבי קומה ומרוממת את האדם ואת העולם.

הרחבות

• מטוב קטן לטוב גדול

באור של גדלה. רעיון זה הינו יסודי בתורתו של הרב קוק. הרב קוק מדגיש שפעמים אדם או דור מוכנים כבר וראויים לטוב גדול יותר ממה שהורגלו, ואז ייתכן שמסוכן יהיה אם יישארו במדרגות נמוכות, ברבדים חיצוניים או בהבנות שטחיות. כך כותב הרב קוק על דור שבו תחומי החולין מפותחים יותר, ולעומתם תחומי הקודש עדיין לוקים בהבנות שטחיות, מצב המוביל לעויבות הדת: "אם יודמן איזה דור או דורות שכל מושגיהם הכלליים נתעלו והתפתחו, ועל אותה החלקה של המושגים האלוהיים לא שלחו המפתחים והעובדים יד, אז נשאר אותו הדור במצב שפל ואומלל, והבקיעים הדתיים מתרבים בו, פרץ על פני פרץ" [עקבי הצאן, מאמר 'דעת אלוהים' עמוד קמב, ועיין עוד במאמרי הראיה, מאמר 'לתקופת המעבר', עמוד 29, על החשיבות בדורנו להתקדם מעשיה נמוכה הנובעת מאינסטינקט ומהרגל לעשייה הנובעת מהבנה].

• תיקון המידות - בעומק

זכור המדות. בהקדמה ל"אורחות צדיקים" מבואר שהמידות נמצאות בלב: "חמישה כוחות אלו (חמשת החושים שלנו) מביאים ללב כל עניין... הלב יש בו דעות רבות, כגון הגאווה והענווה..." משמעות הדברים היא שתיקון המידות אנו עוסקים ברבדים העמוקים ביותר - לא רק המעשים משתנים, אלא אנו מתקנים את החושים, את הרגשות, את הלב ואת הרצונות. תשובה זו מגיעה לכל החלקים שבגוף, גם לפנימיים וגם לעמוקים ביותר, ולכן לא נוצר מתח בין הגוף לבין הנשמה.

שאלות לדיון

- איך האדם יודע שעניני הרוחניות סתומות? במה זה בא לידי ביטוי?
- "ואז מכשירים איזה צד של מגע בין הגוף אל הנשמה". איך ניתן לחבר בין הגוף לנשמה? האם הם באמת צוררים אחד את השני?

פרק יד

נתיבות תשובה פרטיות

העלאת המידות

א. כָּשֶׁם שֶׁצָרִיכִים לְהַעֲלוֹת אֶת הַמִּדּוֹת וְהַמַּחֲשָׁבוֹת הָרְעוּת לְשֶׁרֶשׁוֹ, כְּדִי לְתַקֵּן וּלְמַתְקַן, כֵּן צָרִיכִים לְהַעֲלוֹת אֶת הַמִּדּוֹת וְהַמַּחֲשָׁבוֹת הַקְּטָנוֹת - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן טוֹבוֹת, אֲבָל אֵינָן בְּמַעַל גְּדוֹלָה וּמְאִירָה - לְמַקּוֹר שֶׁרֶשׁוֹ, וְלִהְיוֹת בְּאֹרֶךְ שֶׁל גְּדֻלָּה. וְכֵשֶׁם שֶׁמוֹעִילִים לְעוֹלָם כָּלָּה בְּעֵלִית הַמִּדּוֹת וְהַמַּחֲשָׁבוֹת הַנְּפִלוֹת, כֵּן יוֹתֵר מוֹעִילִים וּמְטִיבִים לְעוֹלָם עַל יְדֵי הַעֲלָאתָן שֶׁל הַמִּדּוֹת וְהַמַּחֲשָׁבוֹת הַקְּטָנוֹת כְּשֶׁעוֹלוֹת לְאוֹרָה גְּדוֹלָה. וּמִדָּה זוֹ שֶׁל הַעֲלָאת דְּבָרִים קְטָנִים לְגְּדֻלּוֹת אֵינָה פּוֹסְקֶת בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, וְהִיא הַתְּשׁוּבָה הַגְּמוּרָה שֶׁצָּדִיקִים וְגוֹמֵרִים בָּאִים עַל יְדֵהּ לְהִיּוֹת עוֹלָם בְּמַעֲלוֹת בְּעֵלֵי תְּשׁוּבָה.

ההכרה בסתמיות העניינים

א*. כְּשֶׁמְסַתְּפָלִים הַסִּתְּפָלוֹת רוּחָנִית, וּמְפִירִים שֶׁהַעֲנִיִּים הָרוּחָנִית סְתוּמוֹת הֵן מִפְּנֵי פְּגָמֵי הַנֶּפֶשׁ, שֶׁגָּרְמוּ הַעוֹנוֹת, וּמִתּוֹךְ הַצָּעַר שֶׁל מְעוֹט הָאוֹרָה מִתְּחַרְטִים עַל הַחֲטָאִים בְּכָלָּל וּבְפֶרֶט, וְחַפְצִים בְּכָל לֵב לְטַהֵר אֶת הַמַּעֲשִׂים וְהַמִּדּוֹת עַל מְכוּנֵיהֶם, כְּדִי שֶׁלֹּא תִשָּׁאֵר עוֹד הַסִּתְּיָמָה מְעַכְבֶּת אֶת הָאוֹר הָעֲלִיּוֹן מִלְּחָדֹר בְּתוֹכֵיהֶן הַנֶּשְׁמָה הַחוֹשֶׁשֶׁת. זֶהוּ הַדָּרֵךְ לְבֹא לְתְּשׁוּבָה עֲלֵאָה, תְּשׁוּבָה דְּחִזָּא לְחַפָּאָה עַל כָּל עוֹבְדִין.

הקדמת וזכור המידות לעלייה

ב. לְפַעֲמִים עַל יְדֵי מָה שֶׁמִּתְאַמְצִים לְהִיּוֹת מְדַבֵּק בְּרוּחָנִית עֲלִיּוֹנָה, מִתְרַומְמִים כָּל כְּחוֹת הַחַיִּים הָרוּחָנִיִּים לְמַעַל בְּעוֹלָם הַמַּחֲשָׁבָה הָעֲלִיּוֹנָה, וְהַגּוֹף נִעְצָב מִן הַנֶּשְׁמָה, וְעַל יְדֵי זֶה הַמִּדּוֹת הָרְעוּת שׁוֹלֵטוֹת בוֹ. וְאַחֵר כֵּן פֶּשֶׁה הַסִּתְּפָלוֹת הָרוּחָנִית הָעֲלִיּוֹנָה נִגְמָרָת, וְכֵן הַחַיִּים חוֹזֵר לְרִגְלֵי שָׁלוֹ, מוֹצֵאת הַנֶּשְׁמָה אֶת הַגּוֹף שֶׁבּוֹר בְּקִלְקוּלֵי תְּכוּנוֹתָיו, וּמִתְחִילָה מִלְּחָמָה פְּנִימִית גְּדוֹלָה וּמְסַכֶּנֶת מְאֹד. וּבְשִׁבִּיל כֵּן צָרִיכָה הַתְּשׁוּבָה, עִם חֶפֶץ זָכוֹךְ הַמִּדּוֹת*, לְהִיּוֹת קוֹדֶמֶת לְעֲלִיָּה הַסִּתְּפָלוֹתִית, וְאֵז מְכַשִּׁירִים אֵיזָה צֵד שֶׁל מְגַע בֵּין הַגּוֹף אֶל הַנֶּשְׁמָה גַּם בְּהַתְּעַלּוּתָהּ הָעֲלִיּוֹנָה.